

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 31.10.2016

Vår ref.: 16/05049
Deres ref.: 16/5816

Saksbehandler: Tanja Strøm
67 23 52 03, tanja.strom@hioa.no

HØRING: Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater

Det vises til brev fra Kunnskapsdepartementet hvor man ber om høringsuttalelse til rapporten *Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater* levert kunnskapsministeren 14. juni i år. Vi vil benytte anledningen til å kommentere de forslag til retningslinjer for åpen tilgang som er fremlagt i rapporten.

Regjeringen har som mål at resultater av offentlig finansiert forskning skal være åpent tilgjengelige. Dette er i tråd med internasjonal forskningspolitikk. Spredning av forskningsresultater skjer i en internasjonal kontekst, og det er derfor viktig at nasjonale retningslinjer harmonerer med politikk for åpen tilgang til forskningsresultater i andre land og ikke minst i overnasjonale organer som EU.

Rapporten er et utkast til retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler (Open Access). Arbeidsgruppen sier selv at dette er steg i retning av målet om åpen vitenskap (Open Science).

Norge har en politisk og administrativ struktur for sin institutt- og UH-sektor som gjør gjennomføring av effektive tiltak enklere enn i de fleste andre land. Vi mener at Norge bør være mye mer enn et forsiktig foregangsland. Følgende bør være sentralt i Regjeringens strategi for åpen tilgang til forskningsresultater:

- Et klart politisk mål om at alle vitenskapelige artikler skal være åpent tilgjengelig innen 2020, i tråd med vedtak fra EUs om overgang til *Open Science System*.
- Et klart politisk mål om at også forskningsdata skal være åpent tilgjengelige.
- Tydelige konkrete tiltak for å nå disse målene.
- Endringer i finansieringssystemet for å aktivt og tydelig fremme åpen tilgang.
- En styrket finansieringsordning og infrastruktur for eksisterende norske Open Access-tidsskrifter.
- Sikring av tilstrekkelige ressurser for *Register over vitenskapelige publiseringskanaler*.
- Sikring av ressurser til utvikling av deponeringsmodul i Cristin, samt sikre bedre arbeidsflyt rundt rettighetsklarering og tilgjengeliggjøring av artikler i vitenarkiv.
- Styrking av NFRs *Stimulerings tiltak for åpen publisering* (STIM-OA).

Rapportens del 1. Nasjonale mål og retningslinjer

Rapporten inkluderer forslag til syv nasjonale retningslinjer. Departementet ber om respons på disse.

HiOA ønsker en sterkere og raskere dreining mot åpen tilgang enn rapporten legger opp til. Vi mener de vil fremme åpen tilgang til norsk forskning. Under følger kommentarer til de enkelte retningslinjene:

Retningslinje 1. *Forskere finansiert av norske offentlige midler skal som førstevalg publisere sine vitenskapelige artikler i tidsskrift med åpen tilgang (såkalt gull Open Access).*

HiOA støtter forslaget til retningslinje.

Retningslinje 2. Forskere som velger tidsskrift uten åpen tilgang, skal gjøre artikkelen åpent tilgjengelig i et vitenarkiv (såkalt grønn Open Access). Tilgang bør gis maksimalt seks måneder etter publisering for STM-fagene (Science, Technology and Medicine) og tolv måneder for humaniora og samfunnsvitenskap i tråd med EU-kommisjonens anbefalinger.

HiOA støtter forslaget til retningslinje.

Retningslinje 3. Alle forskningsutførende institusjoner skal sørge for at deres forskningsartikler deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, uavhengig av publiseringskanal og uavhengig av om det er mulig å gjøre dem åpent tilgjengelig. Deponering er en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen.

HiOA støtter forslaget til retningslinje. Denne retningslinjen er i kombinasjon med retningslinje 7 viktig for å understøtte grønn Open Access. Vi vil særlig berømme forslaget om å gjøre deponering til en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen. Et slikt insentiv har vist seg effektivt ved den tidligere Høgskolen i Oslo (HiO), som nevnt i rapporten (side 25).

Retningslinje 4. Institusjoner og konsortier som forhandler avtaler med forlag om kjøp av tilgang til elektroniske ressurser skal sørge for at avtalene inneholder tiltak som

- a. muliggjør åpen tilgang,*
- b. er transparente med hensyn til betingelser og*
- c. er budsjettneutrale.*

HiOA støtter forslaget til retningslinje.

Retningslinje 5. Offentlige forskningsfinansierende institusjoner skal bidra til å dekke kostnader til åpen publisering. Private og ideelle organisasjoner som finansierer forskning oppfordres til det samme.

HiOA støtter forslaget til retningslinje.

Retningslinje 6. Alle forskningsutførende og forskningsfinansierende institusjoner skal etablere eller revidere egne retningslinjer for åpen tilgang i tråd med de nasjonale retningslinjene.

HiOA støtter forslaget til retningslinje.

Retningslinje 7. Alle forskningsutførende institusjoner skal legge til rette for infrastruktur og administrative rutiner som gjør det enkelt for forskerne å følge retningslinjene.

HiOA støtter forslaget til retningslinje. Punktet er en forutsetning for å lykkes med åpen tilgang. Alle forskningsutførende institusjoner bør ha et støtteapparat som kan bistå og gjøre deponeringsjobben enklest mulig.

Rapportens del 2. Tiltak og forutsetninger

Tiltak: Innføring av insentiv for å velge åpen publisering

HiOA støtter at det innføres insentiver som vil føre til økt publisering i åpne kanaler. Vi mener imidlertid at rapportens forslag er for forsiktige. Vi er uenige i at fagrådene som et minimum «gir prioritet til kanaler med åpen tilgang til nivå 2 dersom de har valg mellom flere kanaler av omtrent samme kvalitet» (s.5). Dette vil ikke føre til store endringer i publiseringsmønster.

Vi ønsker at kun publikasjoner i åpne kanaler gir RBO-uttelling. Dersom Kunnskapsdepartementet I stedet

ønsker å fortsette å belønne publisering i lukkede kanaler, ber vi om at publisering i åpne kanaler allikevel har *signifikant* sterkere uttelling enn publisering i lukkede. Rapportens forslag til en egen faktor for åpen publisering i publiseringsindikatoren blir da svært viktig, men faktoren bør gi signifikant utslag.

Vi ønsker at tonivåsystemet elimineres. Dersom Kunnskapsdepartementet velger å fortsette å inkludere lukkede kanaler i insitamentmodellen er eliminering av tonivåsystemet også viktig for å fremme publisering i åpne kanaler. Dersom departementet derimot velger å beholde både to nivåer og lukkede kanaler, mener vi at man i hvert fall bør sikre at det er en signifikant andel åpne publiseringskanaler på nivå 2.

Forskere står fritt til å publisere hvor de måtte ønske, men det er ingen grunn til at de bør belønnes for å ha publisert i en lukket kanal. Norge bør ikke gi insentiver til å publisere i lukkede kanaler. Vi foreslår at en endring av insitamentmodellen innføres gradvis over 2-3 år.

Tiltak: Finansiering av åpen tilgang

HiOA støtter forslagene til tiltak. I en overgangsperiode bør kostnadene dekkes av nasjonale ordninger.

Tiltak: Deponering i vitenarkiv

Forslaget er at deponering skal være en forutsetning for at tidsskriftsartiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen. HiOA støtter dette. Ved tidligere HiO ble en variant av dette praktisert med suksess. Ansvaret for rettighetsavklaring ved deponering bør flyttes fra lokalt til sentralt nivå.

Tiltak: Bedre funksjonalitet for deponering

Forslaget er at deponering via forskningsdokumentasjonssystemet CRISTin gjøres mer brukervennlig. HiOA støtter dette forslaget. Selve opplastingsmodulen må forbedres for forskere slik at de ikke må forholde seg til informasjon som er irrelevant for dem. Modulen må kunne tilpasses vedtatte retningslinjer for den enkelte institusjon.

CRISTin bør imidlertid også forbedres slik at det er enklere å ta ut rapporter som forenkler oppfølging av deponeringen. I tillegg må arbeidsflyten for arkiveiere forbedres vesentlig slik at prosessen for overføring av deponerte filer til arkivene kan gjøres enklere.

Det kan etter hvert være behov for et felles vitenarkiv. På kortere sikt er det imidlertid viktigere at det bygges tjenester i opplastingsmodulen i Cristin som sikrer at hver publikasjon bare trenger å lastes opp én gang, og rettighetsklareres sentralt. Alle institusjonene som er kreditert på publikasjonen bør så få tilgang til å tilgjengeliggjøre publikasjonen, etter evt. embargo-periode. Dersom dette kommer på plass vil det være svært ressurs sparende i arbeidsflyten rundt Open Access-arkiver.

Tiltak: Styrking av register over godkjente kanaler og forlag

Forslaget er at NSD sikres tilstrekkelige ressurser til å videreføre arbeidet med høy kvalitet og kort behandlingstid av register over godkjente kanaler og forlag. HiOA støtter dette forslaget.

Styrking av register over vitenskapelige publiseringskanaler henger sammen med punkt 1 i retningslinjene som handler om at forskere skal kunne publisere i åpne publiseringskanaler. For at forskere skal kunne velge å publisere i åpne publiseringskanaler må det i registeret være kanaler som er åpne, eller som tillater at publikasjonene egenarkiveres i vitenarkiver innenfor tillatt embargoperiode. Vi kan legge til at det innen mange fagfelt i praksis er umulig å publisere på nivå 2. Tonivåsystemet bør elimineres. NSD trenger tilstrekkelige ressurser til å videreføre arbeidet med registeret med høy kvalitet og kort behandlingstid.

Tiltak: *Styrking av samarbeidet om avtaler med forlag og utgivere*

Forslaget er at forhandlinger med forlagene om overgang til åpen publisering bør styrkes og koordineres bedre både nasjonalt og internasjonalt. HiOA støtter dette forslaget.

HiOA ber i tillegg om at:

- Man sørger for at lengden på sperregrenser (embargoperioder) harmonere med nasjonale og internasjonale retningslinjer.
- Administrasjonen av publiseringsavgifter for Open Access-tidsskrifter gjøres enklere.
- Tildeling av midler baseres på objektive kriterier som er enkle å administrere.
- Man etablerer mekanismer som gjør at publiseringsutgiftene holdes under kontroll.

Tiltak: *Utarbeidelse av indikatorer og statistikk knyttet til Open Access-publisering*

Arbeidsgruppen ser det ikke som nødvendig med ytterligere tiltak på dette området. HiOA har ingen kommentarer til det.

Tiltak: *Endring av kriterier for evaluering av forskning*

Rapporten oppfordrer forskningsutførende og forskningsfinansierende institusjoner til å signere DORA-erklæringen, "The San Francisco Declaration On Research Assessment", og endre sine evalueringsprosesser og -retningslinjer i tråd med intensjonene i erklæringen. DORA sier at belønningssystemer bør ta utgangspunkt i andre kvalitetsmål enn prestisjen til tidsskriftet hvor forskerens arbeid er publisert. HiOA foreslår at Kunnskapsdepartementet instruerer sine institusjoner til å følge intensjonene i erklæringen.

Annet:

HiOA foreslår i tillegg følgende tiltak:

- CRISTin tilbyr automatisert deponering av artikler som publiseres i Open Access-tidsskrifter.
- Forskningsrådet legger gradvis større vekt på åpne kanaler ved vurdering av søkere til rådets programmer.

Rapportens del 3. Bakgrunn og drøfting

HiOA mener at det er dypt problematisk hvis forskningsresultater, fremkommet fra forskning betalt av det offentlige, ikke blir gjort åpent tilgjengelig. Det vil være i strid både med forskningspolitiske mål og forskningsetiske normer.

Prinsippet om åpen tilgang til vitenskapelige forskningsartikler er tatt opp i de tre siste forskningsmeldingene. HiOA mener det er viktig å følge signalene om det internasjonale forskningspolitiske målet om åpen tilgang til forskning (Open Science), og inkludere politiske mål om åpen tilgang også til forskningsdata. De fleste norske forskere er positive til at forskningsdata gjøres tilgjengelig for bruk av andre forskere, viser en rapport fra Forskningsrådet. Rapporten viser også at rundt 80 prosent av forskere her i landet mener åpen tilgang til forskningsdata styrker forskningen. Forskningsrådets prinsipper for åpen tilgang til forskningsresultater slår fast at åpenhet og kunnskapsdeling er en forutsetning for all forskning. Med forskningsresultater mener Forskningsrådet både vitenskapelige publikasjoner og forskningsdata som er skapt gjennom forskningsaktiviteter.

HiOA mener det ikke bør åpnes for å støtte hybrid åpen tilgang. Overgangen til åpen tilgang blir svært kostbar gjennom hybrid-publiserings-avgifter.

HiOA vil særlig understreke at det er viktig å finne en god løsning for norske humsam-tidsskrifter (side 29-30). Flere redaktører av slike tidsskrifter er bekymret for økonomisk tap ved overgang til Open Access-modeller. Likevel er fri tilgang til de norskspråklige artiklene i humsam-tidsskriftene særdeles viktig for å løfte den offentlige samtalen i en tid preget av eliteforakt, konspirasjonsteorier og ekkokamre.

Høringsuttalelsen fremmes etter behandling i rektors ledermøte.

Med vennlig hilsen

Morten Irgens
prorektor

Kristin Sverdrup
forskningsdirektør